

Dossier: Zorg op de ISK

1. Inleiding

‘Goede ondersteuning op een ISK bestaat uit een combinatie van sterke basisondersteuning op school, korte lijnen met externe specialisten en een programma om de weerbaarheid van leerlingen te versterken.’ (directeur ISK)

Bovenstaande uitspraak is een kernachtige samenvatting van de zorg op de ISK. Maar hoe organiseert een ISK die sterke basisondersteuning in de praktijk? Welke professionals zijn daar intern voor nodig, welke externe organisaties kunnen een rol spelen en welke programma's passen bij ISK-leerlingen en hun behoeften?

In het zorgdossier van LOWAN-vo gaan we in op deze vragen over de zorg voor nieuwkomersleerlingen. Het dossier is geschreven op basis van de kennis van LOWAN en samenwerkingspartners. Ook de [regionale bijeenkomsten Zorg op de ISK](#) vormen een belangrijke bron voor dit document. De bijeenkomsten worden door LOWAN twaalf keer per jaar in zes regio's georganiseerd. Doel van deze bijeenkomsten is het bespreken van de actuele uitdagingen op het terrein van zorg met de collega's van ondersteuningsteams van ISK's uit dezelfde regio.

Via de links hieronder kom je terecht bij de hoofdstukken.

2. [De zorgstructuur op de ISK](#)
3. [Overleg met interne en externe partners](#)
4. [Aanbod gericht op welbevinden en veiligheid](#)
5. [Het contact met ouders](#)
6. [Het contact over amv met externe partners](#)

Voor informatie over de onderwijskundige vraagstukken verwijzen we naar de website van LOWAN, waar natuurlijk veel te vinden is over NT2 onderwijs en de doorstroom van ISK naar vervolgonderwijs.

2. De zorgstructuur op de ISK

Iedere ISK heeft teamleden die zich bezighouden met het bieden van extra ondersteuning of het organiseren van zorg. Zij vormen samen de kern van de interne zorgteams.

In de onderstaande paragrafen gaan we in op:

- Hoe zijn de interne zorgteams samengesteld en welke functies horen daarbij?
- Wat zijn de varianten bij ISK's als het gaat om de organisatie van zorg?

De mentoren en de ondersteuningscoördinatoren vormen doorgaans de basis van de zorgstructuur. Afhankelijk van de school kunnen deze teams verder bestaan uit een orthopedagoog, een verzuimcoördinator, pedagogisch conciërge, schoolmaatschappelijk werkers en leerlingbegeleiders. Niet alle ISK's beschikken over een volledig ondersteuningsteam; de omvang, de organisatievorm (wel/niet zelfstandige locatie) en de keuzen van bestuur en het samenwerkingsverband spelen daarbij een rol.

De functies

De *mentoren* volgen in de klas de ontwikkeling van leerlingen op het gebied van onderwijs en sociaal-emotioneel welbevinden. De mentor is het eerste aanspreekpunt voor de ouders/opvoeders, jeugdbeschermers en begeleiders. Wanneer een mentor zorgen heeft over een leerling die de mentor niet zelf kan oplossen, gaat de mentor meestal eerst in overleg met de ondersteuningscoördinator of een orthopedagoog. Op sommige scholen wordt deze stap overgeslagen en brengen de mentoren hun vragen direct in bij het (wekelijkse) zorgoverleg.

De *ondersteuningscoördinatoren* (verder: oco) houden zich bezig met de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Zij bieden tweedelijns begeleiding, wat betekent dat zij een passend aanbod organiseren voor leerlingen met onderwijsverstijgende ondersteuningsbehoeften. Hiervoor onderhouden zij contact met externe partners en werken zij (mee) aan de zorgplannen van de school. De taken van de oco's zijn niet op iedere ISK hetzelfde. Zo kan het afnemen van intakegesprekken of het opstellen van leerling-plannen zowel onder de verantwoordelijkheid van een mentor als van een oco vallen. De 'coördinatiefuncties' worden op kleinere ISK-locaties vaak deeltijd ingevuld door mentoren of docenten. Op grotere ISK's is het een fulltime functie.

Voorbeeld van taken van een ondersteuningscoördinator

- Signaleren van extra ondersteuningsbehoeften en zorgen dat passende hulp wordt ingezet.
- Coachen van mentoren en docenten bij het begeleiden van leerlingen en oudercontact.
- Overleg met collega's, leerlingen en ouders/voogden en externe instanties.
- Coördineren van de instroom van leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften.
- Samenwerken met externe instanties en deelnemen aan multidisciplinaire overleggen.
- Opstellen en bijwerken van ontwikkelperspectieven van leerlingen.

De *orthopedagogen* houden zich onder meer bezig met het testen, de observaties en het ondersteunen van mentoren en docenten in hun begeleiding van leerlingen. Zij werken nauw samen met oco's en mentoren. Zelfstandige ISK's hebben vaak een eigen orthopedagoog, terwijl de ISK's die onderdeel uitmaken van een scholengemeenschap soms een orthopedagoog of schoolpsycholoog delen.

Pedagogisch conciërges zijn belangrijke aanspreekpunten voor leerlingen buiten de klas. Zij bewaken het schoolklimaat en de omgang tussen leerlingen. Op sommige scholen registreren zij ook absentie. Tijdens regionale bijeenkomsten blijkt dat scholen opvallend tevreden zijn over hun bijdrage aan een positief klimaat en de interne zorgstructuur.

Leerlingbegeleiders hebben een flexibele rol, zowel in als buiten het klaslokaal. In overleg met mentoren en orthopedagogen begeleiden zij individuele leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. Bij sommige ISK's zijn leerlingbegeleiders ook buiten de school actief, bijvoorbeeld door leerlingen te koppelen aan sportclubs.

Coördinator passend onderwijs is een relatief nieuwe functie die op een deel van de ISK's is gestart. Deze coördinatoren – vaak psychologen of orthopedagogen – richten zich specifiek op de leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Zij dragen bij aan het beleid passend onderwijs.

Schoolpsychologen zijn gedragswetenschappers, met een specialisme op de ontwikkeling van jeugdigen. Schoolpsychologen kunnen op verzoek van mentoren/ondersteuningsteam diagnostiek uitvoeren bij individuele leerlingen. Voor het team hebben zij vaak een coachende rol in geval van vragen over leerlingen en/of problemen in de klas. Ook hebben zij een adviesrol richting schoolleiding. Een klein deel van de ISK-locaties beschikt over een vaste schoolpsycholoog in het team.

Schoolmaatschappelijk werkers vervullen over het algemeen een brugfunctie tussen leerlingen, (opvang)ouders en externe aanbieders van ondersteuning of zorg. Zij bieden lichte hulp en verwijzen zo nodig naar het ondersteuningsaanbod in de omgeving van de school. Vaak bezoeken zij ook de gezinnen of de woonlocaties van leerlingen. Over het algemeen zijn schoolmaatschappelijk werkers op vaste tijden aanwezig in school. De schoolmaatschappelijk werkers zijn meestal in dienst van algemeen maatschappelijk werk of een jeugdzorginstellingen.

Jeugdartsen zijn niet in dienst bij een school. In de praktijk vormen zij wel een belangrijke schakel in en voor het zorgteam. Scholen waar deze professionals een eigen ruimte kunnen gebruiken, op vaste dagen en tijden, zijn tevreden over de toegang tot hulp. Leerlingen die gewend zijn aan hulpverleners in de school, stappen makkelijker over de drempel.

Jongerenwerkers kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de ondersteuning van leerlingen buiten het klaslokaal. Dat kan zijn tijdens de pauzes en na schooltijd. Jongerenwerkers zijn opgeleid voor groepsactiviteiten, maar veel jongerenwerkers bieden daarnaast ook ambulante begeleiding van individuele leerlingen die problemen ervaren binnen en buiten schooltijd. Jongerenwerkers kunnen de brug slaan naar activiteiten in de omgeving van de school, zoals sport en welzijn. Een voorbeeld van jongerenwerk in een ISK is in dit artikel te vinden.

De samenstelling van zorgteams

LOWAN krijgt regelmatig de vraag of er richtlijnen bestaan voor de samenstelling van het team en voor de uren voor zorg(funcies) in relatie tot het aantal leerlingen. Het korte antwoord is: nee. Er zijn geen formele richtlijnen. Wel zijn er vanuit de regionale overleggen *Zorg op de ISK* diverse praktijkvoorbeelden verzameld.

Zes voorbeelden uit de praktijk: scholen en zorgstructuur

School	Aantal leerlingen	Aantal locaties	Functies en uren t.b.v. zorg
1	1200	3	1 oco (0,8), 3 orthopedagogen (2,5 fte), pedagogisch remedial teacher (0,6), sportpedagoog (1), 2 pedagogische conciërges (0,8)
2	600	4	4 oco's (samen 1,6), 1 orthopedagoog (0,8), leerlingbegeleiders (2,0), logopedie (1,0)
3	350	1	2 oco's (0,8), 2 orthopedagogen (0,8), schoolmaatschappelijk werker (0,1)
4	300	2	1 orthopedagoog (0,6), 2 schoolmaatschappelijk werkers (0,6)
5	280	3	3 orthopedagogen (2,5), medewerker samenwerkingsverband (0,1), logopedist (0,2)
6	225	2	1 oco (0,6), 1 orthopedagoog (0,2), 1 schoolmaatschappelijk werker (0,2), 1 expert uitstroom (0,6)

Het schema laat zien dat er grote verschillen bestaan tussen ISK's in de zorgstructuur. Niet alleen de hoeveelheid uren, maar ook de aanwezige expertises verschillen sterk.

Ook de ervaren werkdruk loopt uiteen. Een deel van de zorgteams is tevreden over het aantal uren en over de expertises binnen het zorgteam. Maar uit de regionale overleggen komt ook naar voren dat dit niet overal het geval is. Zorgmedewerkers op een deel van de ISK's ervaren 'onderbezetting' en te hoge werkdruk. Dit was ook een van de uitkomsten van het landelijke [onderzoek naar de organisatie van zorg op de ISK](#) dat LOWAN en Pharos in 2018 hebben laten uitvoeren.

De scholen die tevreden zijn over de samenstelling van het zorgteams geven unaniem het advies; 'om intern te spreken over de organisatorische en financiële (on)mogelijkheden van uitbreiding van het team of uren. Het voorkomen dat collega's uitvallen is immers een gezamenlijk belang'.

3. Overleg met interne en externe partners

Voor de organisatie van ondersteuning en zorg is veel afstemming nodig. Hieronder staat een toelichting op de verschillende vormen van overleg, die in de praktijk van ISK's gebruikelijk zijn. Vanzelfsprekend heeft iedere ISK daar een eigen invulling aan.

Verschillende zorgoverleggen

'Klein' overleg tussen mentor en medewerker(s) ondersteuningsteam. Mentoren kunnen zorgen over individuele leerlingen tussentijds voorleggen aan leden van het ondersteuningsteam, denk aan een schoolmaatschappelijk werker, een ondersteuningscoördinator en/of een schoolpsycholoog. Is er sprake van zorgen die niet (direct) door de betreffende professionals opgepakt kunnen worden, dan volgt agendering in het interne zorgoverleg waar alle leden van het ondersteuningsteam en teamleiding bij aansluiten.

Er zijn scholen die overleg tussen mentoren en schoolmaatschappelijk werk en/of schoolpsycholoog op vaste momenten in het jaar plannen (bijvoorbeeld vier keer per jaar een mentorklasbespreking).

Het interne zorgoverleg (ook wel ondersteuningsoverleg genoemd) is bedoeld voor het bespreken van individuele leerlingen waar extra interne en/of externe inzet voor nodig is. De vaste kern van het overleg bestaat uit de mentoren, de ondersteuningscoördinator, een verzuimcoördinator, de orthopedagoog en de teamleider. Afhankelijk van de samenstelling en de omvang van het ondersteuningsteam nemen ook de pedagogisch conciërges en leerlingbegeleiders deel. Het komt ook voor dat schoolpsychologen en/of schoolmaatschappelijk werkers aanschuiven bij het interne overleg. De frequentie van het overleg varieert per school van wekelijks tot maandelijks.

Het zorgoverleg met externe partners, ook wel bekend als het multidisciplinaire Zorg en Advies Team (ZAT), vindt meestal eens in de vier of zes weken plaats. Bij het ZAT schuiven ook de professionals van buiten de school aan, meestal zijn dit: een leerplichtambtenaar, een jeugdarts, een jeugdhulpverlener, een jongerenwerker/ welzijnswerker en medewerkers passend onderwijs. In het ZAT vindt afstemming plaats over de zorg die leerlingen nodig hebben en die de school zelf niet (alleen) kan bieden. ISK's zijn over het algemeen zeer tevreden als het lukt om externe zorgprofessionals te laten aansluiten, omdat het resulteert in snellere toegang tot een passend ondersteuningsaanbod.

In onderstaand schema staat een praktijkvoorbeeld van een ISK met 600 leerlingen en het interne zorgoverleg en het overleg met externe partners.

Intern zorgoverleg mentoren, ondersteuningsteam en teamleiding	Overleg met externe partners/ZAT intern team én externe partners
<i>Vaste deelnemers</i> Ondersteuningscoördinator Orthopedagoog Verzuimcoördinator Pedagogisch conciërge	<i>Vaste externe partners aanwezig</i> Leerplicht Jeugdgezondheidszorg (jeugdarts) Jeugdhulpverlening (hulpverlener) Jongerenwerkers (vanuit wijk/welzijnswerk)
<i>Bij een deel van de overleggen</i> Schoolpsycholoog Doorstroomcoach naar V(S)O Leerlingbegeleider Schoolmaatschappelijk werker	<i>Bij deel van de overleggen ook</i> Jeugdzorg (geïndiceerd) Cultuur sensitieve coaching/hulp Logopedist Woonbegeleiders en jeugdbeschermers

De beschikbaarheid van externe professionals voor overleg en het bieden van ondersteuning wordt niet bepaald door de ISK's. De gemeente financiert de inzet van o.a. het jongerenwerk, jeugdhulp en maatschappelijk werk op school en in de wijken. De gemeente en het samenwerkingsverband stemmen af welke diensten zij inkopen voor het onderwijs. De ervaring leert dat wanneer het bestuur of de schoolleiding van de ISK hierbij tijdig aan tafel zit het beter lukt om het aanbod ook passend te krijgen voor nieuwkomersleerlingen. De ondersteuningsbehoefte van deze groep leerlingen is immers anders dan die van leerlingen in het reguliere onderwijs.

Inmiddels heeft een groot deel van de ISK's externe professionals op vaste tijden in de school. Denk aan schoolmaatschappelijk werkers, jeugdartsen, jongerenwerkers of ambulant jeugdhulpverleners. Dit heeft als voordeel dat de drempel naar hulp en zorg wordt verlaagd en beter preventief kan worden gewerkt. De afspraken met de samenwerkingsverbanden en gemeenten zijn cruciaal om dit voor elkaar te krijgen.

Overleg met woonbegeleiders en jeugdbeschermers

Overleg met woonbegeleiders en jeugdbeschermers is voor de ISK's en zorgteams steeds belangrijker, vanwege het grote aandeel leerlingen dat in de opvang of in pleeggezinnen verblijft. Vaak zijn er vaste overlegmomenten met de jeugdbeschermers (voogden) en woonbegeleiders, vergelijkbaar met de driehoeksgesprekken tussen leerling, ouders en school. Daarnaast kunnen woonbegeleiders en/of jeugdbeschermers aansluiten bij het ZAT. In het laatste hoofdstuk van dit dossier staat een toelichting op de overleggen die specifiek over amv-leerlingen gaan.

Uit de praktijk komen een aantal werkzame elementen naar voren als het gaat om overleg met deze organisaties. Dat begint, zoals wel vaker, bij korte lijnen en elkaar goed kennen. ISK's noemen de werkzame elementen:

- Vaste overlegmomenten; eens per 4 tot 6 weken.
- Tussentijds contact is altijd mogelijk.
- In de ochtend dagelijks contact tussen woonbegeleiding en school.
- Er zijn duidelijke afspraken en contactpersonen in het kader van verzuim.
- Het is gebruikelijk om bij elkaar 'over de vloer komen' en elkaar uit te nodigen op locatie.
- Heeft een leerling een afspraak met een jeugdbeschermmer onder schooltijd, dan vindt de afspraak bij voorkeur op school plaats.

Kijk naar tips over samenwerking met woonbegeleiders in de nieuwsartikelen over:

> [samenwerking tussen ISK en opvang in regio Maastricht](#)

> [samenwerking tussen ISK Haarlem en AMV-locatie Driehuis](#)

> [samenwerking tussen ISK's en woonbegeleiding AMV's \(verslag workshops\)](#)

4. Aanbod gericht op welbevinden en veiligheid

ISK-leerlingen – zowel kinderen van arbeidsmigranten als vluchtelingen – hebben vaak abrupt afscheid moeten nemen van familie, vrienden en hun vertrouwde thuisomgeving. Dit kunnen traumatische ervaringen zijn. De vlucht naar en de landing in Nederland kan eveneens trauma veroorzaken, met gevolgen voor het leren, het gedrag op school en/of de schoolgang.

Voor medewerkers van ISK's is het belangrijk om goed geïnformeerd te zijn over de achtergronden en het welbevinden van hun leerlingen. Sinds 2024 bestaat er een online 'tool' die medewerkers van ISK's hiervoor kunnen gebruiken. De tool is ontwikkeld door Pharos, met input vanuit LOWAN en deskundigen uit het nieuwkomersonderwijs. [Link naar tool 'welbevinden op school'.](#)

Veel ISK's hebben een aanbod gericht op het versterken van het welbevinden en het leren omgaan met uitdagingen in de nieuwe omgeving. Hieronder staan verschillende voorbeelden van trainingen en programma's, die volgens ISK's goed passen bij de uitdagingen waarmee nieuwkomersleerlingen te maken hebben.

4.1. Voorbeelden van trainingen gericht op het versterken van mentaal welzijn

- **Mentale, psychische en fysieke gezondheid** zijn thema's die een deel van de mentoren in de eigen lessen verwerkt, vaak met gebruik van vrij beschikbaar voorlichtingsmateriaal.

Op de sites van de GGD Ghor Nederland en Pharos staat [een overzicht van materiaal](#) over o.a. leefstijl, mentale gezondheid, slapen en seksuele gezondheid. Het materiaal is in het Nederlands én soms in een thuistaal beschikbaar.

- **Rots en Water** is een bekende psycho-fysieke weerbaarheidstraining. Bij veel scholen worden deze trainingen alleen aangeboden aan leerlingen die het nodig hebben. Maar er zijn ook ISK's die de training in het lesrooster opnemen (bijvoorbeeld een uur per week, per klas). Rots en Water wordt over het algemeen gegeven door een mentor of ervaren ISK-docenten.
- **Mindfulness-oefeningen** worden door steeds meer docenten gebruikt. Vaak om de les mee te starten. Een klein deel van de ISK's heeft Mindfull-lessen vast op het rooster staan, die worden gegeven door de eigen getrainde docenten. ISK's zijn heel enthousiast over het effect op de rust in de klas en de concentratie van leerlingen.

Hieronder volgen voorbeelden van het aanbod van externe organisaties

- **Team-up** (landelijk) dit aanbod is ontwikkeld door UNICEF, Save the Children en Warchild voor vluchtelingen in opvanglocaties en wordt sindsdien breder ingezet in het nieuwkomersonderwijs. Het is een empowerment programma op basis van non-verbale spel- en bewegingsoefeningen. ISK's zetten dit aanbod in ten behoeve van de sociale vaardigheden en weerbaarheid van leerlingen.
- **ARQ Centrum '45** (landelijk) is het expertisecentrum voor mensen met complexe psycho-traumatische klachten. Naast individuele trajecten bieden ze o.a. een groepsaanbod voor vluchtelingen tussen 16-23 jaar die bij ARQ in behandeling zijn. Dit aanbod duurt twaalf weken en kan plaatsvinden op een ISK. Het groepsprogramma bestaat uit drie modules van drie weken, waarbij tussentijds instromen mogelijk is.
- **Cursus Mindpower** (landelijk) is een cursus van Vluchtelingenwerk waar - met behulp van activerende werkvormen en mindfulness - wordt gewerkt aan inzicht in cultuurverschillen, weerbaarheid en empowerment. Dit aanbod duurt meestal acht weken en wordt ook gegeven aan groepen op scholen. [Link naar workshop over Mindpower op studiedag 2024.](#)
- **Bamboo training** (landelijk) deze [veerkracht-training](#) is oorspronkelijk ontwikkeld om aan bewoners van COA opvang te geven. Er is een speciale training ontwikkeld voor jongeren. De training bestaat meestal uit vijf bijeenkomsten gegeven door een POH-GGZ van de GZA. Niet op alle opvang-locaties lukt het om amv de training te geven, daarover zijn sommige ISK-scholen met COA in overleg gegaan. Uitkomst is dat de training op de school wordt gegeven. De school en COA maken vervolgens afspraken over wie kan deelnemen en wat het kost. De ervaringen zijn positief tot nu toe.
- **7 Skills** (landelijk) is een ervaringsgerichte mindertalige training gericht op empowerment en motiveren van leerlingen, zij worden gestimuleerd na te denken over 'Wie ben ik, van doelen tot dromen en talenten'. Er is een tweedaagse cursus voor 7 Skills voor teamleden die hiermee aan de slag willen. [Link naar workshop 7 Skills op studiedag 2023.](#)
- **Veerkracht-trainingen** (regio midden NL) worden aangeboden door het Centrum voor Interculturele GGZ van GGNet, met locaties in Winterswijk, Doetinchem, Zevenaar, Apeldoorn en Zutphen. Dit kan via individueel aanbod, trainingen in de klas of trainingen voor specifieke groepen. GGNet biedt ook een training gericht op het verbeteren van het psychisch welbevinden van amv's en ex- amv's. [Link naar GGNet training amv.](#)
- **Gezonde relaties en seksualiteit** is de titel van de voorlichtingsbijeenkomsten die GGD's door het hele land aanbieden. Op veel ISK's worden deze lessen gegeven door een gastspreker van de GGD, samen met mentoren of docenten. Het is gebruikelijk op ISK's om de leerlingen bij deze lessen in groepen te verdelen, bijvoorbeeld;
 - jongens en meisjes apart

- jongere en oudere leerlingen apart
- alleen voorlichting aan uitstroombroeken
- groepen gebaseerd op dezelfde moedertaal of steuntaal met tolken

Een deel van de ISK's combineert de voorlichting met de Week van de Lentekriebels. Scholen zijn tevreden over materiaal van GGD Ghor (zie hierboven), over het materiaal dat hoort bij de Week van de Lentekriebels en over hoofdstukken in [Welkom op school](#) die gaan over seksuele relaties.

4.2 Voorlichting op terrein van drugs, criminele en seksuele uitbuiting

Dat jongeren op een bepaald moment in hun leven kunnen gaan experimenteren met alcohol en drugs is bekend. Voor ISK's vraagt dit extra alertheid, omdat juist veel van hun leerlingen hierin kwetsbaarder zijn dan gemiddeld. De praktijk leert dat de onrust in tijdelijke opvanglocaties en de voortdurende onzekerheid over hun verblijfsstatus en veiligheid de kans dat jongeren in de opvang naar middelen grijpen of in aanraking komen met drugshandel.

Ook hebben ISK's – mede als gevolg van de opvangcrisis – steeds vaker zorgen over leerlingen vanwege (vermoedens van) mensenhandel. Veel leerlingen met een vluchtgeschiedenis hebben te maken (gehad) met mensenhandelaren. Om de vlucht te kunnen maken, hebben zij en hun familie moeten betalen aan mensenhandelaren, die tot in Nederland geld teruggeisen.

In Nederland kunnen de jongeren opnieuw slachtoffer worden van vormen van mensenhandel, zoals gedwongen worden tot seks (seksuele uitbuiting) of criminele activiteiten (criminele uitbuiting). Mensenhandelaren zoeken namelijk vaak jongeren die vanwege een kwetsbare positie geen beschermend netwerk hebben. Op school kan de invloed van uitbuiting o.a. zichtbaar worden door snel veranderd gedrag of uiterlijk en afstand nemen van vrienden.

Scholen met vragen op terrein van mensenhandel kunnen ook terecht bij de kenniscentra zoals School en Veiligheid, Fier en Comensha. Omdat veel ISK's op zoek zijn naar preventieve programma's waarmee zij hun leerlingen kunnen informeren, hebben we hieronder een aantal voorbeelden onder elkaar gezet.

- **'Leerling Alert'** (landelijk) geven voorlichting t.b.v. preventie drugsgebruik en het vergroten van kennis over de risico's en verschijningsvormen van criminaliteit. Dat doen zij door het geven van lessen aan jongeren, ouders en medewerkers van scholen. Het basisprogramma duurt één dag. ISK's hebben goede ervaringen met het programma. Er kan (op kosten van de school) gewerkt worden met een tolk. Kosten van deze voorlichting worden vaak gedekt door gemeenten.
- **Buit, lesprogramma en e-learning over mensenhandel** (landelijk) ISK's die leerlingen willen informeren over de gevaren van mensenhandel kunnen het BUIT-lesprogramma aanvragen. Het programma is, in opdracht van NHVeilig, ontwikkeld door het kennis en innovatiecentrum Fier. Doel van het programma is verschillende vormen van uitbuiting te voorkomen en leerlingen weerbaarder te maken. [Link naar Buit in de klas](#). Ook voor professionals is er een gratis e-learning. [Link naar e-learning Buit voor professionals](#).
- Het centrum voor Mensenhandel en Fier geven op verzoek ook voorlichting over mensenhandel en over het gesprek met mogelijke slachtoffers. Als scholen vermoedens hebben van uitbuiting van leerlingen wordt, in de lijn met de Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling, het volgende geadviseerd:
 - bespreek de signalen (anoniem) met collega's of deskundigen.
 - bespreek de signalen met het slachtoffer (en alleen als dat absoluut veilig is ook met de

ouders of verzorgers).

- analyseer, organiseer hulp en/of besluit te melden bij [zorgcoördinator mensenhandel](#).
- **Maatregelen op school in belang van veiligheid.** Naast voorlichting gericht op de veiligheid van leerlingen, investeren veel ISK's ook in maatregelen in de school. Hieronder een aantal veel gehoorde adviezen gericht op veiligheid:
 - Geef jongerenwerkers een rol tijdens de pauzes en na school.
 - Sta zelf of samen met beveiliging bij de toegang van de school.
 - Zorg voor 'Buddy's in de school.
 - Benoem vertrouwenspersonen en een aandachtfunctionaris huiselijk geweld.
 - Nodig jeugdagenten uit voor voorlichting in de klas, daarbij rekening houdend met leerlingen en mogelijk negatieve ervaringen.

5. Het contact met ouders

Voor ISK's kan het communiceren met en betrekken van ouders een uitdaging zijn. De Nederlandse taal en het Nederlandse schoolsysteem is voor veel van de nieuwkomersouders grotendeels onbekend. Daarbij verblijven veel gezinnen die als vluchteling in Nederland zijn aangekomen op tijdelijke opvanglocaties, wat het opbouwen van een band met ouders niet vereenvoudigd. Gelukkig zijn er veel lessen geleerd.

Op de website van LOWAN is veel informatie te vinden over het versterken van contact met ouders. Hieronder staan allereerst links naar het stappenplan voor het opzetten van ouderparticipatie (paragraaf 5.1). Daarna volgt informatie over het spreken met ouders over loopbaanoriëntatie. Daarvoor heeft het ITTA een toolkit ontwikkeld (zie paragraaf 5.2). Het hoofdstuk sluit af met tips die ISK's hebben gedeeld in de regionale zorgoverleggen.

5.1 Stappenplan ouderparticipatie

Op de LOWAN-site staat een behulpzaam [stappenplan voor het opzetten van ouderparticipatie](#). Via de links hieronder kom je direct in de hoofdstukken terecht.

1. [Visie op ouderparticipatie](#)
2. [Communicatie](#)
3. [Omgaan met diversiteit](#)
4. [Benutten van de vaardigheden van ouders](#)
5. [Vergroten van de professionaliteit](#)
6. [Formele ouderparticipatie](#)
7. [Interprofessionele samenwerking](#)

5.2 Met ouders in gesprek over de doorstroom

ITTA heeft de toolkit 'Een goede doorstroom creëer je samen' ontwikkeld. Deze toolkit kunnen ISK's gebruiken met de ouders. De toolkit bevat onder andere praatplaten, gespreksleidraden en voorbeelden van ouderactiviteiten. Bedoeld om samen met ouders te verkennen wat er allemaal wél mogelijk is.

5.3 Enkele praktische tips vanuit de scholen

- **De (brede) informatie-avonden voor ouders**
De meeste scholen starten het schooljaar met een algemene informatieavond voor ouders. Op de agenda staat vrijwel altijd: informatie over de schoolregels, het Nederlandse schoolsysteem,

de ISK en de doorstroom-mogelijkheden. Om het voor ouders of opvoeders eenvoudiger te maken, is het handig om visueel materiaal te gebruiken.

Sommige scholen kiezen ervoor om de eerste voorlichtingsbijeenkomst(en) per taalgroep te organiseren. Bijvoorbeeld voor Eritrese, Arabische of Oekraïense ouders en opvoeders. De scholen zorgen dan meestal dat er een medewerker of een (ex)leerling uit die taalgroep aanwezig is, voor toelichting en/of vertaling. Ook zijn er scholen die tolken inhuren voor de ouderbijeenkomsten. Het is gebruikelijk dat ISK's jaarlijks meerdere voorlichtingsmomenten voor ouders organiseren.

ISK's zien dat het goed werkt als bij de oudervoorlichting ook de belangrijkste (zorg)partners uit de omgeving worden uitgenodigd.

Werkzame aanpak: informatiemarkt en voorlichting combineren

Combineer de voorlichting over de school en het Nederlandse onderwijs, met een informatiemarkt. Hierdoor zijn ouders en opvoeders direct breed geïnformeerd!

Dit praktijkvoorbeeld is ingebracht door een ISK die alle samenwerkingspartners uitnodigt voor deelname aan een informatiemarkt. In de aula van de school krijgen de partners een informatie-stand, zodat leerlingen en ouders kennismaken met de sportclubs, welzijnsorganisatie en de jeugdgezondheidsdienst.

- **Bezoek de woning of opvanglocatie**

'Het kost tijd, maar het levert ook veel op.' Deze uitspraak horen we vaker als het gaat om het huisbezoek, dat bij een deel van de scholen in de eerste zes weken wordt gepland.

De mentoren, ondersteuningscoördinatoren of schoolmaatschappelijk werkers zijn degenen die de bezoeken afleggen. Zij krijgen door het huisbezoek een beter beeld van de situatie van de leerling na school. Tijdens het bezoek wordt er gelet op: 'Hebben ouders of begeleiders een positieve betrokkenheid met het schoolproces? Wordt een leerling positief ondersteund of wordt een leerling wellicht overbevraagd? Heeft de leerling ruimte om rustig te eten, te werken en te slapen?'

- **Contact met ouders die in het thuisland verblijven**

De leerlingen die zonder begeleiding van volwassenen zijn gevlucht (amv) hebben weliswaar geen ouders in Nederland, maar dat betekent niet dat ouders in het thuisland niet betrokken willen worden. Een klein deel van de ISK's kiest ervoor om via mail of app actief contact te zoeken met de ouders in het thuisland. De mail start met een positieve insteek 'uw zoon/dochter doet goed zijn/haar best' en laat de ouders ook weten dat het doorlopen van de school veel vraagt van de leerlingen die nieuw zijn in Nederland. De ervaring is dat ouders het waarderen om informatie te ontvangen van de school en dat zij ook graag van betekenis willen zijn. Er zijn voorbeelden van ouders die – op verzoek van de school – hun kind stimuleren om niet te verzuimen bijvoorbeeld.

6. Het contact over amv met externe partners

Vrijwel alle ISK's hebben te maken met leerlingen die als minderjarige zonder ouders of begeleiding naar Nederland zijn gekomen. Deze leerlingen kennen we als amv – een afkorting van alleenstaande minderjarige vreemdelingen. De ondersteuning van deze leerlingen vraagt vaak extra aandacht. In een [apart artikel hebben we tips verzameld](#) over de zorg voor amv op school.

Omdat de amv zonder ouders aankomen in Nederland krijgen zij een voogd totdat ze 18 jaar zijn. De voogden, tegenwoordig vaak jeugdbeschermer genoemd, vallen onder de voogdij-instelling Nidos. Daarnaast heeft de amv te maken met mensen die opvang bieden, zoals gastgezinnen of woonbegeleiders bij woongroepen of opvanglocaties. De woonbegeleiders zijn, mede door de situatie in de opvang, vaak wisselende personen. De tekst hieronder geeft uitleg over wie het aanspreekpunt is voor de school, in de verschillende leeftijd- en opvangfasen van de amv.

Vooraf nog even een toelichting op een aantal bijbehorende termen. Wanneer asiel aangevraagd is in Nederland, dan spreekt men van 'in asielprocedure' zijn. Na een positieve beschikking krijgt de amv een verblijfsvergunning, ofwel een status. Ontvangen amv een verblijfsvergunning, dan wordt er ook wel gesproken over statushouders.

De amv die op hun asielaanvraag een afwijzend besluit krijgen (ofwel negatieve beschikking) kunnen een tweede aanvraag doen. Dan spreekt men nog steeds van 'in asielprocedure zijn'. Scholen merken dat veel leerlingen zich in onzekerheid bevinden vanwege de asielprocedure en de onzekerheid over hun toekomst. Overigens betekent ook een afwijzend besluit niet dat de amv direct het land moet verlaten. Sinds 2022 ([uitspraak Raad van State](#)) krijgen amv pas een terugkeerbesluit op het moment dat 'adequate opvang' in het land van herkomst beschikbaar is.

De aanspreekpunten van de school in verschillende fasen

Amv onder de 15 jaar

Afhankelijk van de leeftijd van de amv op het moment van aanmelding wordt de amv geplaatst in een opvanggezin (jonger dan 15) of op een procesopvanglocatie (ouder dan 15 jaar).

Nidos is verantwoordelijk voor de organisatie van de opvang van amv onder de 15 jaar. Nidos streeft naar plaatsing van deze jongeren in gezinnen of huishoudens¹ met een cultuur die herkenbaar is voor de jongere. Deze vorm van opvang heet Opvang en Wonen in Gezinsverband (OWG). Lukt het niet om een passend opvanggezin te vinden, dan worden deze jongeren in een kinderwoongroep (KWG) geplaatst. Dit is een kleine woongroep (tot 12 personen) waar altijd begeleiding aanwezig is. Deze vorm van opvang wordt uitgevoerd door Nidos en door contractpartners van Nidos, dit zijn organisaties die in opdracht van Nidos opvang verzorgen.

Contact met school: De school heeft bij amv onder de 15 jaar dus te maken met meerdere partijen. Allereerst de jeugdbeschermers van Nidos, die het wettelijk gezag hebben. De jeugdbeschermers hebben de overkoepelende verantwoordelijkheid voor de asielprocedure, de veiligheid en het welzijn van de jongere. Heeft een amv problemen op deze terreinen, dan wordt zijn of haar jeugdbeschermer geïnformeerd. De jeugdbeschermers hebben onder meer de volgende verantwoordelijkheden: jongere aanmelden bij school, aanwezigheid bij vorderingsgesprekken op school en – indien nodig voor de jongere – hulp en zorg buiten de school te regelen.

Over de dagelijkse zaken op school, zoals de schoolgang, heeft de school contact met de opvanggezinnen en de begeleiders van KWG. De school neemt contact op of informeert de woonbegeleiders en gastgezinnen, net als de 'gewone ouders'. De jeugdbeschermer wordt eveneens geïnformeerd over verzuim, maar dat gebeurt (meestal) in het periodieke overleg tussen school en de jeugdbeschermer(s).

Van de opvangouders wordt dezelfde betrokkenheid verwacht als van de andere ouders. Zij worden uitgenodigd voor ouderavonden, driehoek-gesprekken en voorlichtingsbijeenkomsten. In de praktijk merken ISK's dat het informeren en betrekken van opvangouders nog niet altijd eenvoudig is. Dit heeft deels te maken met verschillende verwachtingen van de rol van OWG en ouderbetrokkenheid. Niet alle opvangouders voelen zich comfortabel of betrokken bij de school. Ook praktische belemmeringen kunnen een rol spelen. Zo komt het voor dat amv geplaatst worden in een eenpersoonshuishouden (bijvoorbeeld een statushouder) die moeilijk bereikbaar is. In hoofdstuk 5 staan tips over het versterken van het contact met (opvang)ouders.

Amv in asielprocedure vanaf 15 jaar

Amv die in een opvanggezin wonen kunnen – als de jongere en het gezin dit willen – tot hun 18de jaar blijven wonen. Of dit gebeurt is per jongere verschillend. In de praktijk zal een deel van deze jongeren op hun vijftiende verhuizen van het opvanggezin naar een COA-opvang in groepsverband. Vanaf de leeftijd van 15 jaar is COA verantwoordelijk voor de alleenreizende jongeren die nog geen status hebben.

In het geval een amv in Nederland aankomt op de leeftijd van 14,5 jaar of ouder zal deze direct in een groepsoptvang van COA worden geplaatst.

COA plaatst de amv's tussen 15 en 17,5 jaar in zogenaamde Proces Opvanglocaties (POA). Op de POA-locaties worden gemiddeld 80 tot 100 jongeren opgevangen. Op het terrein van een POA-locatie staan vaak kleinere wooneenheden voor 12 tot 50 jongeren.

Contact met school: Is een amv ziek of niet in staat om naar school te komen, dan geven de woonbegeleiders van de POA dat door aan de school. De ISK's en POA's maken hier onderling afspraken over. Sommige POA's hebben een vaste begeleider benoemd die verantwoordelijk is

¹ OWG kan plaatsing in een gezin, maar ook plaatsing bij een volwassene betreffen.

voor de schoolgang van leerlingen. Op andere POA's wisselt het aanspreekpunt voor de school per dag als het gaat om ziekmeldingen e.d.

Amv's die een status hebben (statushouders)

Een amv'er die een status heeft gekregen (feitelijk dus een voormalig-amv'er c.q. statushouder) krijgt een opvangplek van Nidos of een van de ondernemers van Nidos². Voor veel amv betekent het verkrijgen van een status dus opnieuw een verhuizing; ditmaal van de Procesopvanglocatie van COA naar een kleinschalige wooneenheden of woongroepen via Nidos.

Jongeren die zelfstandig functioneren, komen in aanmerking voor kleinere wooneenheden (KWE). De jongeren die weinig zelfstandig functioneren, gaan naar grotere wooneenheden (KWG) waar meer begeleiding aanwezig is. Omdat de zelfstandigheid veel vraagt van de jongeren, bestaat sinds 2023 de mogelijkheid om in KWE's of een KWG's verlengde opvang te bieden tot de leeftijd van 21 jaar. Ook voor jongeren in opvanggezinnen bestaat de mogelijkheid van verlengde opvang.

Contact met school: Vaak hebben de opvanglocaties per dag een groepsbegeleider die verantwoordelijk is voor het contact met school. In de praktijk werkt het als er duidelijke afspraken liggen met de KWG en KWE over welke medewerker het algemene of dagelijkse aanspreekpunt. Het is belangrijk te weten dat Nidos niet verantwoordelijk is voor de dagelijkse gang van zaken op woongroepen of locaties van 'onderaannemers' van Nidos (jeugdzorgorganisaties die in opdracht van Nidos opvang uitvoeren). Scholen dienen dus goed te weten bij welke organisaties de amv zijn geplaatst. Zijn er zorgen over de situatie in de opvang dan dient de school contact op te nemen met de betreffende jeugdzorgorganisatie.

Amv's nog in asielprocedure vanaf 17,5 jaar

Een deel van de amv-leerlingen wordt tijdens de ISK-periode 17,5 jaar. Afhankelijk van de lokale situatie op de POA (zijn er voldoende opvangplekken) zal een deel van de amv moeten verhuizen van een POA naar een woonvoorziening in een asielzoekerscentrum (AZC). Het kan betekenen dat de amv terecht komt bij de reguliere opvang, met volwassenen en gezinnen. Of ze worden geplaatst in een aparte woonvoorziening in of bij een azc. Vanaf dit moment is er voor de amv alleen overdag begeleiding en in de nacht beveiliging aanwezig.

Contact met school: In het geval dat amv inderdaad niet meer op een POA kunnen blijven, betekent het voor de scholen dat zij opnieuw op zoek gaan naar contactpersonen op de AZC-locatie. Dit is in de praktijk niet eenvoudig omdat de meeste woonbegeleiders zich niet bemoeien met de schoolgang van amv ouder dan 18 jaar.

Amv met afgewezen aanvraag of met verlengde procedure

In het geval dat een jongere tussen de 14-17,5 jaar een negatieve beschikking ontvangt op diens asielaanvraag dan zal de jongere verhuizen naar een kleine woonvoorziening buiten een asielzoekerscentrum (azc). Hier krijgen ze 24-uur begeleiding.

Contact met school: De school en de COA-begeleiders van kleine woonvoorzieningen houden contact over de amv. Dit contact verloopt hetzelfde als met de bovenbeschreven begeleiders van woonvoorzieningen die onder Nidos vallen.

BAMA: Minderjarige asielzoeker met meerderjarig familielid

Er is ook een groep minderjarige asielzoekers die onder 'begeleiding' worden geplaatst van een

² Met 'onderaannemers' bedoelen we in deze tekst (jeugd)organisaties die begeleid wonen aanbieden aan jonge statushouders en daarvoor een contract sluiten met Nidos.

ouder familielid (niet zijnde ouders) die eveneens asielprocedure doorlopen. Deze groep wordt in de praktijk 'BAMA' genoemd. COA plaatst deze minderjarigen met het oudere familielid in een wooneenheid voor BAMA's. Deze minderjarigen krijgen, net als amv, een jeugdbeschermer van Nidos toegewezen, maar zij krijgen geen begeleiding vanuit COA. De minderjarigen en hun oudere familieleden worden verondersteld zelfstandig te leven.

Contact met school: Van het oudere familielid wordt verwacht dat deze de minderjarige begeleidt en contactpersoon is van de school. Het gaat in de praktijk vaak om meerderjarige broers of ooms.

Communicatie met verzorgenden en begeleiders

Zoals boven beschreven heeft de school, afhankelijk van de leeftijd en de procedure van de amv, te maken met begeleiders van verschillende opvanglocaties en met opvanggezinnen. Hieronder is alles nog eens samengevat in een schema.

Schema: contact in de verschillende fasen

Amv	In afwachting van asielprocedure	Status gekregen	Contact school over leerling
Leeftijd	Wie opvang	Wie opvang	
jonger dan 15 jaar (bij instroom NL)	Opvanggezin (OWG) of Kleinschalige Opvanggroep (KWG) van Nidos	Opvanggezin (OWG) of Kleinschalige Opvanggroep (KWG) van Nidos	-Jeugdbeschermer en opvanggezin -Jeugdbeschermer en woonbegeleiders KWG
15 tot 17,5 jaar	Proces opvanglocatie COA (POA)	Kleinschalige wooneenheid (KWE) van Nidos	Jeugdbeschermer en woonbegeleider van betreffende locatie
17,5 jaar en ouder	AZC-locatie COA	AZC-locatie COA	Vanaf 18 geen jeugdbeschermer, daarna alleen locatie
18 tot 21 jaar*	Verlengde opvang (verblijf in AZC)	Verlengde opvang (kan OWG, KWG of KWE van Nidos zijn)	Geen voogd meer, eventueel contact met verlengde opvang over zaken als veiligheid.

Zorgen over welzijn en veiligheid in de opvang?

ISK's krijgen met enige regelmaat zorgelijke signalen van leerlingen over de veiligheid op opvanglocatie of in opvanggezinnen. De signalen zijn uiteenlopend; van klachten over afwezige opvangouders tot signalen over fysieke onveiligheid. Daarbij is steeds de vraag: wat kan en moet de school doen? Hieronder staan de opties, ingedeeld naar woonlocatie.

Zorgen over de situatie in een opvanggezin (OWG), een kleinschalige wooneenheid (KWE) of kleinschalige woongroep (KWG)

Nidos adviseert de scholen het volgende te doen bij signalen van onveiligheid bij Nidos:

- Ga in gesprek met jeugdbeschermer en dring aan op oplossing op korte termijn.
- Reageert de jeugdbeschermer niet of onvoldoende: benader regiomanager van Nidos.

- Blijven zorgen bestaan? Geef de zorgen via de schooldirectie door aan directie Nidos.
- Is er sprake van onveiligheid dan geldt ook het protocol voor meldingen van Veilig Thuis.
- Jongeren kunnen zelf ook contact opnemen met de vertrouwenspersonen van Nidos, om hun zorgen te delen. Informatie over de vertrouwenspersonen staat op de site van Nidos. Er zijn interne vertrouwenspersonen: trustedcounselor@nidos.nl of externe vertrouwenspersonen die niet bij Nidos werken en wel meldingen aannemen vertrouwenspersoon@nidos.nl.

Bij signalen van onveiligheid bij opvang van 'onderaannemers' van Nidos:

In dit geval moet school contact opnemen met de betreffende organisatie, over het aanpakken van de zorgen. Vanzelfsprekend zal de jeugdbeschermer ook ingelicht moeten worden. Worden de signalen niet opgepakt, dan gelden dezelfde stappen als boven beschreven. Een melding doen bij Inspectie is raadzaam als de klachten blijven bestaan. Zie kader hieronder.

Zorgen over veiligheid van een amv op locatie van COA

Zijn er zorgen over een leerling vanaf 14,5 jaar die verblijft op een opvanglocatie die valt onder de verantwoordelijkheid COA, neem dan contact op met de voogd en de woonbegeleiding/locatiemanager. Ook hier geldt dat als klachten niet worden opgepakt het zinvol kan zijn om manager en de directie en/of de gemeente te informeren. Vaak hebben onveilige situaties binnen de opvang immers ook invloed op de veiligheid buiten het terrein.

Ten slotte 'als klachten blijven bestaan'

In geval dat klachten over de opvang en begeleiding van amv, die ondanks melden bij de verantwoordelijke organisatie niet opgelost worden, dan is melden bij de inspectie raadzaam. Iedereen kan melden, professionals en leerlingen! Het is mogelijk om anoniem te melden.

> [Melden bij Inspectie van Gezondheid en Jeugd](#)

